

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

САМОЙЛЕНКО Оксана Анатоліївна

УДК 37. 017. 92: 37. 017. 93

**ПРОБЛЕМА ХРИСТИЯНСЬКИХ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ
(ДР. ПОЛ. ХІХ СТ. – ПОЧ. ХХ СТ.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Герасимчук Андрій Андрійович,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Жуковський Василь Миколайович,
Національний університет „Острозька академія”,
декан гуманітарного факультету;

кандидат педагогічних наук, доцент
Сіданіч Ірина Леонідівна,
Інститут менеджменту та психології
ДВНЗ „Університет менеджменту освіти”
НАПН України,
доцент кафедри управління навчальним закладом
та педагогіки вищої школи.

Захист відбудеться 17 вересня 2012 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 16 серпня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Сучасний етап розвитку національної системи освіти позначений світоглядно-методологічними, теоретичними і практичними потребами щодо її модернізації у контексті переосмислення ціннісних засад навчально-виховного процесу. Розробка стратегії освіти відповідно до вимог „Національної доктрини розвитку освіти” (2002) та „Основних орієнтирів виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України” (2007) потребує формування її головних ціннісних настанов та орієнтацій у навчанні й вихованні, виявлення провідних напрямів аксіологізації викладання навчальних дисциплін і розкриття змісту ціннісних стимулів до освіти.

За таких умов обґрунтування системи пріоритетних базисних цінностей навчання та виховання детермінує звернення до витоків духовності в історії цивілізації, культурі, науці, філософії, релігії. Саме тому протягом останнього десятиліття дедалі більше педагогів звертаються до християнських гуманістичних цінностей як найбільш стійких та універсальних. Це означає, що сучасне українське суспільство поступово наближається до визнання й опанування етичних основ християнських цінностей, від яких воно було штучно відлучене протягом багатьох десятиліть. Одним із шляхів розв’язання означеної проблеми є ґрунтовне вивчення історико-педагогічного досвіду формування християнських гуманістичних цінностей на різних етапах розвитку шкільної освіти України, зокрема, у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст.

Складність окресленої педагогічної проблеми полягає у тому, що протягом тривалого часу християнські цінності привертали увагу виключно філософів та релігієзнавців (С. Головащенко, І. Дзюба, А. Друзенко, В. Зеньковський, І. Єленський, М. Каган, А. Колодний, В. Лексин, Л. Филипович, П. Яроцький). І лише з проголошенням незалежності України, реформуванням системи освіти виникла нагальна потреба у формуванні її нової аксіологічної парадигми на засадах сталої, перевіреної власною історією національно-патріотичної системи цінностей (С. Бричок, О. Вишневський, І. Горячева, М. Закович, М. Карп’юк, Л. Кириченко, Н. Коляда, Г. Котломанітова, С. Кузьміна, М. Лагодин, С. Мукомел, Н. Сейко, І. Сіданіч, Т. Саннікова).

Однак, незважаючи на значну кількість наукових досліджень у галузі педагогічної аксіології та в умовах політичної заангажованості суспільства протягом XX ст., тема християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці розроблена недостатньо повно і все ще залишається у полі зору сучасних дослідників.

Отже, актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: „**Проблема християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці (др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.)**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка на тему: „Становлення та розвиток освіти та виховання в різні історичні періоди” (реєстраційний № 0110 U 002112).

Тема дослідження затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 9 від 26.03. 2010 р.) і погоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 4 від 25.05. 2010 р.).

Мета дослідження – проаналізувати зміст та методи формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. для виявлення шляхів їх використання у виховній діяльності загальноосвітніх закладів України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Розглянути основні наукові підходи до окресленої проблеми.
2. Здійснити аналіз базових понять дослідження проблеми формування християнських гуманістичних цінностей.
3. Обґрунтувати періодизацію та охарактеризувати історичні умови формування християнських гуманістичних цінностей у шкільній системі освіти України др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.
4. Визначити тенденції процесу формування християнських гуманістичних цінностей досліджуваного періоду.
5. Розкрити методи та засоби формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст. та можливості творчого використання виявлених прогресивних ідей історико-педагогічного досвіду у виховній діяльності сучасних загальноосвітніх закладів України.

Об'єкт дослідження – вітчизняна педагогічна думка др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.

Предмет дослідження – розвиток християнських гуманістичних цінностей в історії вітчизняної педагогіки др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.

Хронологічні межі дослідження. Нижня межа дослідження (починаючи з 60-х років XIX ст.) позначається низкою реформ у суспільно-економічному, політичному та культурно-освітньому житті царської Росії, які сприяли посиленню уваги педагогів до

розв'язання проблеми формування християнських гуманістичних цінностей учнів.

Верхня хронологічна межа (1917 р.) обумовлена подіями, пов'язаними із Першою світовою війною і революцією 1917 р., що змінили культурно-освітнє тло України, спрямувавши її на шлях формування нової аксіологічно орієнтованої національної парадигми освіти.

Географічні межі дослідження. Науковий пошук охоплює території України, які під час досліджуваного періоду входили до складу Російської імперії і поділялися на три навчальні округи (Київський, Одеський, Харківський). Це зумовлене тим, що розвиток системи освіти у західноукраїнських землях (Галичина, Буковина, Закарпаття) у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст. відбувався з урахуванням їх територіально-адміністративної приналежності до Австро-Угорської імперії. Тому процес формування християнських гуманістичних цінностей у педагогічній думці західноукраїнського регіону мав свої особливості, які вимагають окремого історико-педагогічного дослідження.

Теоретичну основу дослідження складають: положення про сутність аксіологічної теорії, що представлена науковими поглядами філософів та педагогів минулого та сучасності (П. Юркевич, К. Ушинський, В. Андрущенко, Г. Васянович, В. Кремень, Г. Пирог, М. Рибачук); педагогічні теорії та концепції щодо історичних аспектів розвитку вітчизняної системи освіти (А. Бойко, Н. Коляда, О. Костюк, Г. Котломанітова, М. Левківський, В. Павленко, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська, Т. Столярчук); праці, присвячені національній школі й вихованню (Г. Ващенко, М. Грушевський, М. Драгоманов, Я. Чепіга, С. Русова, О. Щербакова, Н. Калита, С. Кузьміна, А. Веремчук); ідеї нової філософії освіти та сучасної парадигми виховання (І. Бех, Л. Виговський, А. Вихрущ, О. Вишневський, В. Жуковський, М. Закович, Б. Євтух, М. Влад, О. Казанський), що утверджують пріоритет духовних цінностей та духовно-моральних цілей у процесі становлення людської особистості.

Джерельну базу дослідження складають книги Святого Письма та Священного Переказу, катехізму християнства; офіційні освітні документи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, праці з історії педагогіки й релігієзнавства; матеріали Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, державної наукової бібліотеки м. Житомира.

Окрему групу джерел склали опубліковані праці, присвячені проблемі християнських гуманістичних цінностей у системі освіти України, а також автореферати дисертацій та дисертаційні роботи з обраної проблематики.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження використано *загальнонаукові методи*: метатеоретичного рівня – діалектичний та системний аналіз, сходження від конкретного до абстрактного; теоретико-емпіричного рівня – аналіз та синтез, індукція та дедукція, узагальнення; експериментально-теоретичного рівня – історичне та логічне моделювання з метою вивчення вітчизняного історико-педагогічного досвіду. *Історико-педагогічні* – історико-правовий для аналізу правових норм царського уряду Російської імперії, що визначали діяльність вітчизняних педагогів у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст.; історико-структурний – з метою структурування історико-педагогічної літератури з проблеми дослідження; історико-діахронний – для виявлення й характеристики основних етапів та напрямів освітньої, культурної та просвітницької діяльності вітчизняних педагогів у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст.; історико-хронологічний – з метою визначення передумов формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці зазначеного періоду.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у наступному: *вперше* концептуально розкрито зміст поняття „християнські гуманістичні цінності” з точки зору педагогічної науки, обґрунтовано періодизацію, визначено основні умови, охарактеризовано тенденції та особливості процесу формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.; виявлено, проаналізовано методи, засоби їх формування у системі освіти України досліджуваного періоду; *удосконалено* класифікацію цінностей педагогічної науки з позиції християнської аксіологічної складової; *подальшого розвитку набуло* історико-педагогічне знання про роль та значення християнських гуманістичних цінностей у системі освіти України досліджуваного періоду.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дисертації поглиблюють і розширюють курс історії вітчизняної педагогіки для студентів ВНЗ. Результати дослідження, зміст, висновки та джерельна база можуть використовуватися у подальшій розробці педагогічних проблем, що стосуються аксіологічного світогляду особистості, та оптимальних шляхів здійснення виховного впливу на учнів з метою формування у них свідомої ціннісної системи життєвих орієнтирів. Запропонована система християнських гуманістичних цінностей становлення особистості може слугувати як основа державної програми з духовно-етичного виховання молоді в Україні.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: „Вища освіта в Україні у

контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (Київ, 2009), „Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Вінниця, 2010), „Проблеми модернізації та систематизації законодавства про освіту України” (Київ, 2010), „Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації” (Київ, 2010), „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (Київ, 2011); *всеукраїнських*: „Сучасний соціокультурний простір – 2010” (Київ, 2010), „Наука України. Перспективи та потенціал” (Одеса, 2012), а також на доповідях перших Покровських міжнародних просвітницьких читань (Київ, 2008).

Публікації. Основні положення дисертаційні роботи відображено у 13 одноосібних публікаціях, з яких 6 – у провідних фахових виданнях України.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних літературних джерел (385 найменувань, із яких 12 – іноземними мовами), 3 додатків на 15 сторінках. Робота містить 16 таблиць на 17 сторінках та 11 рисунків на 11 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 241 сторінку. Основний зміст дисертаційного дослідження викладено на 178 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, подано відомості про публікації, апробацію та структуру роботи.

У першому розділі – „**Християнські гуманістичні цінності у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. як науково-теоретична та історико-педагогічна проблема**” – представлено результати аналізу історіографії досліджуваної проблеми; визначено сутність категорії „цінності” як об'єкта наукового дослідження у психолого-педагогічній науці; уточнено типологію християнських гуманістичних цінностей з точки зору педагогічної науки. Всебічний аналіз досліджуваної проблеми ґрунтується на компаративному зверненні до праць вітчизняних та зарубіжних педагогів-науковців, християнських теологів та філософів, аналізі джерел біблійних текстів, нормативно-правової бази системи освіти України.

Джерела дослідження класифіковано за хронологічним та проблемно-тематичним підходами: перший – із урахуванням послідовності зміни наукової думки, концепцій,

поглядів та ідей, що дозволяє виявити закономірності накопичення та поглиблення історико-педагогічних знань з досліджуваної проблеми; другий – окреслює категоріально-понятійний апарат дослідження, визначає місце християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.

Проаналізовано методологічні напрями формування наукового інтересу до зазначеної проблеми: історико-педагогічний, філософсько-релігієзнавчий, психолого-педагогічний та теологічний, у результаті чого встановлено, що християнські гуманістичні цінності активно досліджувалися як педагогічне явище. У своїх працях видатні педагоги др. пол. XIX ст. (К. Ушинський, П. Юркевич, М. Драгоманов, М. Костомаров та інші) та початку XX ст. (Б. Грінченко, І. Франко, М. Грушевський, Я. Чепіга, С. Русова та інші) окреслили методи, прийоми та засоби формування християнських гуманістичних цінностей у школі.

На основі системного історико-педагогічного аналізу книг християнського віровчення та культу Закону Божого, Святого Письма та катехізму християнської церкви виявлено сутнісну складову досліджуваного поняття.

З'ясовано, що наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. науковцями проаналізовано виховні та освітні теорії вітчизняних педагогів у контексті християнської догматики та історичні умови їх формування, розкрито проблеми організації педагогічної праці вчителів народних шкіл та особливості діяльності церковнопарафіяльних шкіл у системі початкової освіти зазначеного періоду, досліджено взаємодію християнства та педагогіки, роль церкви у формуванні громадянського суспільства в Україні, проблему законодавчого співвідношення релігійного навчання та виховання, аксіологічну природу релігії та питання виховання гуманістичних цінностей учнів та місця християнської етики у системі сучасної освіти України. Зауважено, що у зазначених роботах здійснено лише фрагментарний аналіз проблеми формування християнських гуманістичних цінностей на території України.

У результаті наукового пошуку здійснено категоріально-понятійний аналіз проблеми дослідження, визначено сутність категорій „цінність”, „чеснота”, „моральний ідеал”, „національний виховний ідеал”, „гуманістична цінність”, „християнська гуманістична цінність”. Виокремлено такі значення поняття цінність, як: 1) суспільний ідеал або сформоване суспільною свідомістю уявлення про морально-етичні якості у різних сферах громадського життя. Обґрунтовано думку, що у такому розумінні цінності можуть тлумачитися як загальнолюдські, „вічні” (істина, краса, справедливість) і конкретно-історичні (патріархат, рівність, демократія); 2) об'єктивна наявність надбань матеріальної й духовної культури і прояв людських учинків, що є втіленням суспільних

ціннісних ідеалів; 3) джерело мотивації поведінки людини, враховуючи які визначено дефініцію цінності як нормативно-оцінну категорію моральної свідомості особистості, що формується в процесі її практично-дієвого ставлення до світу і виступає ідеалом поведінки. Підґрунтям цінності визначено людські чесноти, які розуміються як утверджені позиції або сталі схильності, що спрямовують людські вчинки та впорядковують пристрасті (бажання).

Визначено гуманістичну цінність як світоглядну орієнтацію особистості, яка полягає у ставленні до іншої людини, самої себе, суспільства та природного довкілля з позиції морального ідеалу. Моральний ідеал особистості визначається як система моральних вимог, що спонукає до досконалості (саморозвитку та самовиховання). У християнстві таким моральним ідеалом є Бог, у педагогіці – система загальнолюдських цінностей, що складають ідеал морально досконалої особистості.

Установлено, що загальнолюдські цінності визнаються людьми як абсолютні (довершені) і складають моральний ідеал особистості, притаманний всьому людству. У результаті системного історико-педагогічного аналізу виявлено, що основу загальнолюдських цінностей складають саме християнські цінності, які сприймаються як ідеальна сутність, даність, джерелом якої виступають заповіді Декалогу.

У результаті аналізу сучасних класифікацій цінностей відповідно до різних ознак (за способом сприймання, за сутністю, за суб'єкт-суб'єктним відношенням), доведено, що християнська аксіологія ґрунтується на чотирьох людських чеснотах (розсудливість, справедливість, мужність, поміркованість), трьох Божих (віра, надія, любов) та заповідях Декалогу. Божі чесноти визначаються джерелом ціннісної мотивації людини, ідеалом, до якого вона має прагнути у всіх сферах її життєдіяльності, зокрема, в процесі освіти.

Виходячи з базових категорій та типології цінностей, визначено християнську гуманістичну цінність з точки зору педагогічної науки як значущу суспільно-особистісну характеристику людини, яка спрямовує систему її світоглядних орієнтирів на моральні ідеали, пов'язані із людськими та Божими чеснотами. Виокремлено шість змістовно значущих груп християнських гуманістичних цінностей: життя (життя людини, здоров'я, природа), людина (любов, добро, спілкування, щастя, гуманність), пізнання (інформація, знання, культура, засоби самовираження), краса (мистецтво, творчість, саморозвиток та самовиховання, почуття прекрасного, естетика побуту та праці), праця (засіб існування, джерело пізнання, радість творчості, можливість самореалізації, професія) та Батьківщина (мир, гарантія безпеки, свобода, права людини, національна самосвідомість, соціальна справедливість). З'ясовано, що засадничими цінностями у цих групах є любов та добро. Всі інші цінності є похідними від цих базових (радість, мир і милосердя; доброзичливість,

добропорядність, справедливість, чесність, толерантність, гуманність тощо).

Доведено, що християнські гуманістичні цінності є невід'ємною складовою аксіологічного підходу до виховання і складають зміст моральної концепції виховання, яка спирається на:

- чесноти (справедливість, сміливість, правдивість, щирість, любов до ближнього, вірність, довіра, скромність, відданість);
- головні людські цінності, які визначають етичну поведінку особистості (істина, добропорядність, свобода, відповідальність);
- моральні цінності другого порядку (здатність ділитися з іншими своїми духовними надбаннями).

У другому розділі – **„Історичні умови формування християнських гуманістичних цінностей у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст.”** – окреслено основні етапи розвитку вітчизняної педагогічної думки та визначено критерії відбору персоналій у межах досліджуваної проблеми.

На основі проведеного аналізу соціально-економічних, культурних та освітніх умов формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. з'ясовано про орієнтацію цього періоду розвитку школи на релігійно-моральне виховання особистості, яка усвідомлює свою приналежність до української нації. Зазначене передбачало пошук оптимальної моделі освіти, визначення нових завдань та пріоритетів щодо розробки відповідних методів аксіологічного виховання особистості. Основними принципами, на яких базувалася система освіти України окресленого періоду, стали її загальність, обов'язковість та безкоштовність, рівноправність незалежно від соціального становища та віросповідання. За цих умов одвічна проблема духовності особистості, її самовиховання і саморозвитку, зростання етичної культури як неодмінної умови соціального і етичного оздоровлення суспільства набувала все більшої актуальності.

Доведено, що необхідність формування нової ціннісної парадигми виховання у досліджуваній період обумовлювалася ще й тим, що на поч. XIX ст. в Україні назріла потреба у створенні школи для народу, яка б не лише забезпечувала засвоєння знань із різних галузей, а й формувала національно-патріотичну свідомість українців. У зв'язку з цим, на різних етапах розвитку вітчизняної педагогічної думки виникали різні суперечності та тенденції, пов'язані із формуванням християнської аксіологічної проблематики вітчизняної педагогічної думки др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.:

1. На етапі формування просвітницьких ідей у контексті побудови вітчизняної системи освіти на засадах християнських гуманістичних цінностей (1860-1895 рр.)

виникла суперечність між прихильниками західноєвропейської освіченості, які відстоювали право особистості на самореалізацію, та громадсько-педагогічними діячами – прихильниками самобутнього історичного шляху розвитку народу.

2. На етапі формування національно-патріотичного виховного ідеалу школи на основі християнських гуманістичних цінностей (1895-1917 рр.) вітчизняними педагогами вже була запропонована його модель, яка потребувала нормативно-правового забезпечення.

Отже, на визначених етапах простежується чітка тенденція до збереження християнської аксіологічної складової освіти шляхом вивчення обов'язкового предмету Закону Божого. Зазначено, що вже на поч. ХХ ст. в Україні провідна громадськість вимагала викладати Закон Божий рідною мовою.

З'ясовано, зі змінами у політичному житті України на поч. ХХ ст. (революція, громадянська війна) посилюється ідеологічна боротьба за національні пріоритети у культурно-освітній сфері на користь української мови та національної школи. Відповідно, трансформувалися і цінності, які визначали виховний ідеал вітчизняної педагогічної думки досліджуваного періоду. Патріотизм та духовність визначалися головними цінностями системи освіти, метою виховання – формування національно-патріотичної свідомості. Основою нової національної школи стали стрижневі християнські цінності – любов та добро, а також похідні від них – честь та обов'язок людини щодо свого народу, любов до Вітчизни, працелюбність, гордість за приналежність до української нації.

З урахуванням історико-хронологічного та тематично-ціннісного критеріїв, здійснено вибір вітчизняних педагогів зазначеного періоду, які визначали процес формування християнських гуманістичних цінностей необхідною умовою розбудови системи освіти в Україні. Так, до цих груп історичних персоналій за першим критерієм було віднесено таких вітчизняних педагогів др. пол. ХІХ ст. – поч. ХХ ст.: М. Драгоманова, М. Костомарова, Б. Грінченка, І. Франка, М. Грушевського та ін. За другим критерієм – педагогів, у творчому доробку яких широко представлені методи та засоби формування християнських гуманістичних цінностей у досліджуваний період: П. Юркевич, К. Ушинський, Я. Чепіга, С. Русова та ін. Такий поділ дозволив виокремити основні компоненти освітньо-просвітницької діяльності педагогів др. пол. ХІХ ст. – поч. ХХ ст. з позицій християнської аксіології: мету – задоволення освітніх потреб українського народу у контексті християнської гуманістичної ціннісної парадигми та національно-патріотичної свідомості; результат – запровадження відповідних форм і методів формування християнських гуманістичних цінностей на основі традицій української культури, менталітету. Обґрунтовано визначені компоненти з урахуванням

історичних, соціально-економічних, культурних та освітніх умов, які впливали на формування ціннісної парадигми освіти. Зазначено, що суперечності та тенденції освітнього процесу були пов'язані із ціннісним визначенням історичного шляху розвитку українського народу, змістом християнських гуманістичних цінностей як базовим компонентом формування моральної свідомості особистості, а також метою освітнього процесу та діяльністю вітчизняних педагогів відповідно до неї.

У третьому розділі – **„Зміст та методи формування християнських гуманістичних цінностей у др. пол. XIX ст. – на поч. XX ст.”** – охарактеризовано просвітницькі християнські аксіологічні ідеї вітчизняних педагогів др. пол. XIX ст. та виокремлено християнську ціннісну складову вітчизняної педагогічної думки поч. XX ст.

Представлено освітньо-просвітницьку діяльність П. Юркевича, К. Ушинського, М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського, Я. Чепіги, С. Русової, які обґрунтували перспективи розвитку вітчизняної освіти з орієнтацією на ціннісні категорії любові, добра та гуманності на засадах українських національних традицій.

Обґрунтовано вибір мети виховання та його ціннісної спрямованості вітчизняними педагогами з урахуванням освітньої політики царату в Україні у др. пол. XIX ст., яка характеризувалася знищенням національної культури, загостренням боротьби за національну школу, появою нових педагогічних ідей щодо вибору пріоритетів розбудови української школи. Доведено, що вітчизняні педагоги др. пол. XIX ст. були прихильниками етнографічно-культурницької, народницької парадигми освіти і дотримувалися поглядів натурфілософії – єдності людини і природи, людини і Бога. Спільною цінністю, що об'єднала освітні реформаторські течії цього періоду визнавалася цінність любові – моральна категорія, якій властиве безумовне прийняття людини з усіма її перевагами і недоліками, правом бути самою собою. З точки зору педагогічної науки, цінність любові – це характеристика педагогічної свідомості вчителя, якому притаманне розуміння, співпереживання, співчуття, бажання допомогти дитині у її розвитку. Вітчизняними педагогами досліджуваного періоду цінність любові визначається як діяльна участь у житті вихованця з метою розвитку його особистісних якостей, формування знань з різних галузей науки, ціннісної орієнтації на розбудову української держави.

Ціннісна категорія добра визначена як позитивна безкорислива мотивація до предметно-перетворювальної діяльності з метою зміни рис чи властивостей об'єкта на краще. Для вітчизняних педагогів досліджуваного періоду цінність добра визначалася внутрішньою потребою людини у прагненні до ідеалу любові через позитивно-ціннісне ставлення до життя й діяльності на основі поваги до свого народу, його звичаїв та

традицій. Відповідно до цього, метою виховання визначався розвиток душі дитини („життєвої сили” – активної творчої сутності), а формою і способом існування – вроджене прагнення до свідомої і вільної діяльності

Ціннісна категорія гуманності постає як світоглядна орієнтація особистості, яка полягає у ставленні до іншої людини, самого себе, суспільства та природного довкілля з позиції морального ідеалу любові та добра. Доведено, що у вітчизняній педагогічній думці досліджуваного періоду тлумачення цінності гуманності визначалося у контексті поняття корисності та необхідності виховання у високому сенсі любові до дитини – громадянина держави та патріота Батьківщини. Таке розуміння гуманності обумовлювалося тим, що вітчизняні педагоги др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. були прихильниками нового погляду на людину, розуміючи її сутність у внутрішній потребі усвідомлення етнокультурної ідентичності у процесі національно-патріотичного виховання. У зв'язку з цим, на поч. XX ст. педагогічна теорія і практика формує новий тип людської особистості – багатогранної, вільної, незалежної від догм і традицій, що передбачає розвинене почуття власної гідності у стосунках із сучасниками й попередниками в історії.

Основною умовою формування християнських гуманістичних цінностей визначено змістовну трудову діяльність дитини, формою – трудову вільну школу, в якій особистість реалізує можливість формування загальнолюдських цінностей, етико-естетичної системи сприйняття світу і самих себе, поєднання суспільного й особистого в духовному житті людини. Визначено взаємозв'язок та взаємозалежність між: самодостатністю особистості та громади, нації; відповідальністю за сім'ю, вулицю, місто та край, країну; любов'ю до рідної землі та свого народу, Батьківщини. Обґрунтовано думку про необхідність прищеплювати учням моральні якості та моральні цінності засобами історії, української культури, народознавства, гуманного ставлення до вчителя, батьків, інших людей.

Обґрунтовано думку, що гуманістична спрямованість діяльності вітчизняних педагогів ґрунтувалась на засадах української народної педагогіки і зумовила пояснення важливої істини – практика народного виховання передбачає формування у школяра моральних оцінок з позицій любові й добра та впливає з почуття доброчесності, справедливості, шляхетності у контексті уявлення про національні цінності, цілісну народну духовність, національний та загальнолюдський розвиток.

Доведено, що методами формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. були: навчання рідною (українською) мовою, релігійне навчання, вплив на свідомість вихованця, привчання, вправляння, власний приклад вихователя; засвоєння зразків художньої літератури,

представлених у навчальних книгах і підібраних відповідно до вікових особливостей дітей і вимог дидактики; праця як форма духовної діяльності людини, формування досвіду суспільної поведінки та її стимулювання, створення виховних ситуацій, у результаті чого учні переживають нові гуманістично спрямовані почуття, що стають основою виникнення нових думок, мотивів поведінки та подолання власних недоліків.

З'ясовано, що засобами формування християнських гуманістичних цінностей вітчизняні педагоги вважали: створення народної національної трудової школи на засадах гармонійно розвивальної стратегії впливу, яка здійснюється за умов відкритого діалогу педагогів і вихованців; виховання морально-емоційної культури взаємовідносин; формування в учнів емоційно-ціннісного досвіду розуміння унікальності людини; створення матеріально-технічних умов для такого перебігу педагогічного процесу, який сприяє вихованню гуманної особистості, щирої, людяної, доброзичливої, милосердної, із розвинутим почуттям власної гідності й поваги до іншої людини. Наголошено на важливості трудового виховання школярів, спрямованого на формування системи якостей, необхідних для їх ефективної майбутньої трудової діяльності.

Систематизовано погляди вітчизняних педагогів щодо визначення основ розвитку християнських гуманістичних цінностей – самосвідомості особистості, що асоціюється з такими поняттями як: серце (П. Юркевич), душа (К. Ушинський, Я. Чепіга), національна самоідентичність (І. Франко, М. Драгоманов, М. Грушевський, С. Русова). Зазначено, що у результаті системного педагогічного впливу у вихованців мають сформуватися базові цінності любові та добра і похідні від них – любов до Батьківщини, народу, його мови та культури, вольова рішучість, патріотизм, етнічна спільність, працьовитість, відповідальність, взаємодопомога, довіра, доброзичливість, діалогічність, терпимість, милосердя, благородність, великодушність, людяність, сердечність, співчутливість, толерантність тощо. Обґрунтовано думку про необхідність виховання дітей у контексті усвідомлення важливості побудови майбутнього України на основі врахування її культурної та історичної спадщини. Наголошено на важливості посилення виховної роботи сучасної школи із урахуванням морально-духовного, фізичного й трудового напрямів виховання учнів з метою формування їх християнської гуманістичної аксіологічної системи життєвих орієнтирів.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дало можливість зробити такі **загальні висновки:**

1. На основі історіографічного аналізу окресленої проблеми з'ясовано, що формуванню християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. приділялася значна увага, що зумовило необхідність

окреслення таких напрямів дослідження: історико-педагогічний (становлення та розвиток релігійної освіти та православного виховання в історії педагогіки України), психолого-педагогічний (виховання гуманістичних цінностей особистості, роль моралі у духовно-практичному освоєнні людиною світу, морально-правова відповідальність педагога), філософсько-релігієзнавчий (аксіологічний аспект релігії, співвідношення християнства та педагогіки, законодавче забезпечення релігійного навчання та виховання в Україні, місце християнської етики у вітчизняній школі), теологічний (сутність християнських гуманістичних цінностей через призму християнського віровчення).

Дано класифікацію джерел дослідження відповідно до хронологічного та проблемно-тематичного підходів, які окреслили його понятійно-категоріальний апарат, визначили християнські засади педагогічної діяльності вітчизняних педагогів, виявили закономірності накопичення та поглиблення історико-педагогічних знань із врахуванням послідовності зміни наукової педагогічної думки, концепцій, поглядів, ідей.

Доведено, що християнські цінності виступають підґрунтям ціннісної системи особистості, що визначає її світоглядні орієнтири та обумовлює предметно-перетворювальну діяльність.

2. У результаті категоріально-понятійного аналізу базових дефініцій уточнено сутність основних понять дослідження у межах педагогічної науки. Поняття християнська гуманістична цінність визначено як значущу суспільно-особистісну характеристику людини, що формує систему її світоглядних орієнтирів на моральні ідеали, пов'язані із людськими (розсудливість, справедливість, мужність, стриманість (поміркваність) та Божими (віра, надія, любов) чеснотами. На основі системного історико-педагогічного аналізу доведено, що загальнолюдські цінності сприймаються як ідеальна сутність, даність, джерелом якої виступають заповіді Декалогу, що визначають сутність християнських гуманістичних цінностей.

Виділено основні засадничі групи християнських гуманістичних цінностей: *життя* (життя людини, здоров'я, природа), *людина* (любов, добро, спілкування, щастя, гуманність), *пізнання* (інформація, знання, культура, засоби самовираження), *краса* (мистецтво, творчість, саморозвиток та самовиховання, почуття прекрасного, естетика побуту та праці), *праця* (засіб існування, джерело пізнання, радість творчості, можливість самореалізації, професія) та *Батьківщина* (мир, гарантія безпеки, свобода, права людини, національна самосвідомість, соціальна справедливість). Базовими цінностями у цих групах визначено любов та добро, всі інші є похідними від них. У результаті аналізу змісту заповідей Декалогу та їх співвідношення із педагогічною теорією та практикою доведено, що любов є першою і найважливішою християнською цінністю. Наслідком

любові є добро, зумовлене людською діяльністю, сповненою чуйного ставлення до інших – гуманності, що виступає його якісним критерієм.

3. Встановлено, що умови формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст. (історичні, соціально-економічні, культурні, освітні) позначені рядом реформ у суспільному житті царської Росії (селянська, земська, судова, військова, аграрна, культурна та освітня), які стали причиною трансформації ціннісної складової системи вітчизняної освіти і зумовили педагогічний пошук оптимальних методів, прийомів та засобів формування християнських гуманістичних цінностей особистості вітчизняними педагогами. Доведено, що необхідність формування нової ціннісної парадигми виховання у др. пол. XIX ст. в Україні визначалася потребою в Україні створення школи для народу, орієнтованої на формування національно-патріотичної свідомості українців.

4. Визначено тенденції становлення християнської аксіологічної проблематики вітчизняної педагогічної думки досліджуваного періоду. З'ясовано, що на етапі формування просвітницьких ідей щодо побудови вітчизняної системи освіти на основі християнських гуманістичних цінностей (1860-1895 рр.) виникли суперечності між прихильниками західноєвропейської освіченості, які відстоювали право особистості на самореалізацію, і суспільно-педагогічними діячами, що захищали самотній історичний шлях розвитку українського народу. У період формування національно-патріотичного виховного ідеалу школи на основі християнських гуманістичних цінностей (1895-1917 рр.) його модель вже була запропонована вітчизняними педагогами за відсутності нормативно-правового забезпечення цього процесу. Основними принципами, на яких ґрунтувалася вітчизняна система освіти, стали її загальність, обов'язковість і безкоштовність, рівноправність незалежно від соціального стану та віросповідання. Окреслено чітку тенденцію до збереження християнської аксіологічної складової освіти завдяки вивченню обов'язкового предмету Закону Божого і складній системі морально-етичного виховання у досліджуваній період.

Доведено, що зміни у політичному житті України на поч. XX ст. (революційний рух та громадянська війна) призвели до трансформації цінностей, які склали виховний ідеал вітчизняної педагогічної думки: патріотизм та духовність стали пріоритетами системи освіти, метою виховання – формування національно-патріотичної свідомості, а методологічним підґрунтям – основні християнські цінності любов та добро, а також похідні від них – честь, обов'язок людини щодо свого народу, Вітчизни, працелюбність, гордість за приналежність до української нації.

Проаналізовано наукову та просвітницьку діяльність вітчизняних педагогів др. пол.

XIX ст. – поч. XX ст., що ґрунтувалася на системі християнських гуманістичних цінностей (П. Юркевич, К. Ушинський, М. Драгоманов, М. Костомаров, Б. Грінченко, І. Франко, М. Грушевський, Я. Чепіга, С. Русова та ін.).

5. На основі аналізу педагогічних праць та літературних творів вітчизняних педагогів досліджуваного періоду визначено методи та засоби формування християнських гуманістичних цінностей у школярів. Окреслено основні шляхи їх формування: а) створення народної національної трудової школи на засадах гармонійної розвивальної стратегії впливу, яка реалізується за умов відкритого діалогу педагогів і вихованців; б) виховання морально-емоційної культури співробітництва усіх учасників освітнього процесу; в) формування в учнів емоційно-ціннісного досвіду розуміння унікальності людини; г) створення матеріально-технічних умов для забезпечення виховання гуманної особистості: щирої, людяної, доброзичливої, милосердної, із розвинутим почуттям власної гідності й поваги до іншої людини.

З'ясовано, що основою формування окреслених християнських гуманістичних цінностей любові та добра є самосвідомість особистості, вирішальними компонентами якої виступають серце та душа вихованця, які розвиваються у контексті засвоєння способів взаємин зі світом, нацією, за допомогою чого людина досягає значення й сенс національно-культурного середовища своєї спільноти.

У результаті такого педагогічного впливу, на думку вітчизняних педагогів др. пол. XIX ст. – поч. XX ст., у вихованців має сформуватися чітка система християнських гуманістичних цінностей у контексті національно-патріотичної свідомості.

Проведений у дисертаційному дослідженні цілісний науковий аналіз проблеми християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці (др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.) відкриває реальні можливості для нових історико-педагогічних розвідок. До подальших перспектив відносимо: висвітлення методологічних і загальнотеоретичних засад використання педагогічного досвіду формування християнських гуманістичних цінностей при створенні державних програм з духовно-етичного виховання молоді та у виховній діяльності сучасних загальноосвітніх закладів України за умов Болонського інтеграційного процесу.

Основний зміст дисертації відображено у публікаціях:

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Самойленко О. А. Особливості становлення та розвитку релігійних недільних шкіл в Україні / О. А. Самойленко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. – Вип. 29. – С. 161–166.

2. Самойленко О. А. Роль церкви у сучасному суспільстві / О. А. Самойленко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. – Вип. 32. – С. 16–19.

3. Самойленко О. А. Релігійна освіта в Україні: проблемні питання / О. А. Самойленко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – Вип. 37. – С. 203–205.

4. Самойленко О. А. Християнські цінності у системі сучасної освіти / О. А. Самойленко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – Вип. 41. – С. 144–147.

5. Самойленко О. А. Релігійна освіта і виховання в системі світської освіти: проблеми взаємодії / О. А. Самойленко // Українська полоністика. – 2009. – № 6. – С. 71–79.

6. Самойленко О. А. Формування релігійної толерантності засобами освіти / О. А. Самойленко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2010. – Вип. 50. – С. 35–39.

Інші публікації:

7. Самойленко О. А. Релігійна освіта в Україні як альтернативний шлях формування духовних цінностей сучасної молоді / О. А. Самойленко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – Вінниця, 2009. – Вип. 22. – С. 32–38.

8. Самойленко О. А. Проблема входження України в Європейський гуманітарний простір засобами релігієзнавчої освіти / О. А. Самойленко // Вища освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Тематичний випуск № 3 „Вища освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К., 2009. – Дод. 4. – Т. II (14). – С. 32–39.

9. Самойленко О. А. Право батьків на релігійну освіту / О. А. Самойленко // Проблеми модернізації та систематизації законодавства про освіту України : тези доповідей наук.-практ. конф., 27–28 травня 2010 р. – К. : Нора-Друк, 2010. – С. 155–159.

10. Самойленко О. А. Інклюзія християнських гуманістичних цінностей в систему освіти України як альтернативний шлях формування духовних цінностей сучасної молоді / О. А. Самойленко // Сучасний соціокультурний простір-2010 : матеріали сьомої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 20–22 вересня 2010 р. – К. : ТОВ „ТК Меганом”, 2010. – С. 46–49.

11. Самойленко О. А. Виховання як національно-соціальний фактор економічного зростання держави / О. А. Самойленко // Наукова еліта як соціально-економічний фактор

розвитку держав в умовах глобалізації : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. / упоряд. О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота, Л. Л. Макаренко ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т екол. екон. права, Нац. центр „Мала академія наук України”. – К. : Інформаційні системи, 2010. – Вип. 1. – С. 191–195.

12. Самойленко О. А. Місце християнських гуманістичних цінностей у системі сучасної освіти / О. А. Самойленко // Вища освіта України. Тематичний випуск „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К., 2011. – Дод. 2 до № 3. – Т. II (26). – С. 391–395.

13. Самойленко О. А. Християнська цінність любові та її значення у навчально-виховному процесі: історико-педагогічний аспект / О. А. Самойленко // Наука України. Перспективи та потенціал [Текст] : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. заочної конф. (м. Одеса, 30–31 травня 2012 р.). – Одеса : Всеукраїнське громадське об'єднання „Нова Освіта”, 2012. – С. 80–84.

АНОТАЦІЇ

Самойленко О. А. Проблема християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці (др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2012.

Дисертація присвячена актуальній проблемі формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.

На основі аналізу історико-педагогічної літератури визначено передумови розробки аксіологічної проблематики вітчизняними педагогами проблеми у досліджуваний період та розкрито сутність основних понять дослідження. Обґрунтовано періодизацію та тенденції процесу формування християнських гуманістичних цінностей, уточнено загальнотеоретичну класифікацію цінностей з позицій християнської аксіології та виділено концептуальні підходи до розуміння досліджуваної проблеми вітчизняними педагогами.

Виявлено та проаналізовано методи, засоби та форми формування християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці досліджуваного періоду, окреслено можливості їх застосування у сучасному навчально-виховному процесі.

Ключові слова: цінності, чесноти, загальнолюдські цінності, християнські гуманістичні цінності, національний виховний ідеал.

Самойленко О. А. Проблема христианских гуманистических ценностей в отечественной педагогической мысли (вт. пол. XIX в. – нач. XX в.) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2012.

В диссертации рассматривается проблема христианских гуманистических ценностей в отечественной педагогической мысли второй половины XIX – начала XX века. На основе анализа исторической, педагогической и теологической литературы раскрыты социально-экономические, культурные и образовательные предпосылки исследования отечественными педагогами проблемы христианских гуманистических ценностей.

Дано определение христианских гуманистических ценностей в контексте педагогической науки и уточнена общетеоретическая классификация ценностей в соответствии с христианской аксиологией. Обосновано положение о том, что христианские ценности выступают фундаментом, на котором строится ценностная система личности, определяя ее мировоззренческие ориентиры и служат причиной предметно-преобразующей деятельности.

Представлена типология ценностей с учетом различных признаков согласно: 1) способа восприятия – как новая идея, которая служит индивидуальным или социальным ориентиром, расширенный субъективный образ или представление, имеющее человеческое измерение, синоним культурно-исторических стандартов; 2) их сущности (духовные и материальные), 3) субъект-субъектного отношения (ценности-цели и ценности-средства). Установлено, что христианская аксиология в своей классификации ценностей исходит из четырех человеческих добродетелей (благоразумие, справедливость, мужество, умеренность), трех Божьих (вера, надежда, любовь) и заповедей Декалога, которые в совокупности выступают источником ценностной мотивации человека и моральным идеалом личности.

Выделено шесть основных групп христианских гуманистических ценностей: жизнь (жизнь человека, здоровье, природа), человек (любовь, добро, общение, счастье, гуманность), познание (информация, знания, культура, средства самовыражения), красота (искусство, творчество, саморазвитие и самовоспитание, чувство прекрасного, эстетика быта и труда), труд (способ существования, источник познания, радость творчества, возможность самореализации, профессия) и Родина (мир, гарантия безопасности, свобода, права человека, национальное самосознание, социальная справедливость). Выявлено, что основополагающие ценности в этих группах

представляют любовь и добро, все остальные ценности – производные от базовых (радость, мир и милосердие; добродушие и благотворительность, доброжелательность, справедливость, честность, толерантность, гуманность и т.д.).

Раскрыты противоречия и тенденции становления христианской аксиологической проблематики отечественной педагогической мысли исследуемого периода. На этапе формирования просветительских идей, принимая во внимание процесс построения отечественной системы образования на основе христианских гуманистических ценностей (1860-1895 гг.), возникло противоречие между представителями западноевропейской системы образования, которые отстаивали право личности на самореализацию, и общественно-педагогическими деятелями, защищающими самобытный исторический путь развития народа. На этапе формирования аксиологически направленного национально-патриотического воспитательного идеала школы (1895-1917 гг.) предлагаемая отечественными педагогами модель требовала нормативно-правового обеспечения. Основными принципами отечественной системы образования стали: всеобъемлемость, обязательность, бесплатность, равноправие независимо от социального положения и вероисповедания. В этих условиях проблема духовности личности, ее самовоспитания и саморазвития, роста нравственной культуры привлекла внимание отечественных педагогов, которые исследовали методы, приемы и способы воспитания христианских гуманистических ценностей личности. При этом прослеживается выраженная тенденция к сохранению христианской аксиологической составляющей образования благодаря изучению обязательного предмета Закона Божьего и сложившейся системе морально-этического воспитания в школе.

Выявлено, что патриотизм и духовность являются приоритетными ценностями системы образования, а целью воспитания – формирование национально-патриотического сознания. Основу аксиологической парадигмы новой национальной школы составили базисные христианские ценности – любовь и добро, а также их производные: честь, долг человека перед своим народом и Отечеством, трудолюбие, гордость за принадлежность к украинской нации. Определены перспективы их реализации в современном учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: ценности, добродетели, общечеловеческие ценности, христианские гуманистические ценности, национальный воспитательный идеал.

Samoilenko O. A. The problem of Christian humanistic values -in the national educational thought (second pt. 19th – the beginning of the 20th century.) – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.01 –

Theory and History of Education. Zhytomyr State University named after Ivan Franko. – Zhitomir, 2012.

The problems of forming Christian humanistic values in the national educational second pt. 19th – the beginning of the 20th century.

On the basis of historical and pedagogical literature revealed conditions develop axiological perspective teachers domestic problems in the period reasonably periods and trends in the formation of Christian humanistic values, the essence of the basic concepts of research, classification of specified general theoretical values from the standpoint of Christian axiology, with emphasis on conceptual approaches to the study problems of national teachers.

Discovered and analyzed the methods, means and forms of Christian formation of humanistic values in the national educational thought researched the period covered by their possible application in the modern educational process.

Key words: values, virtues, human values, Christian humanistic values, the national educational idealmoral ideal.